

An Accelerated Project for Building Good Character of Thai Children and Youth*

Suwimon Wongwanich
Auyporn Ruengtrakul
Piengjai Sukharoch
Kamonwan Tangdhanakanond
Wisanu Supsombat
Varaporn Yamtim
Chayut Piromsombat
Sompong Panhoon
Sukanyarat Khongngam

ABSTRACT

The purpose of this research was to develop good characters of Thai children and youth. The specific purposes were (1) to study and specify the character education innovations development of good characters of Thai children and youth, (2) to support and promote the conduction of activity development in the pilot schools, (3) to follow up and monitor the results of the project, and (4) to synthesize the results of the project and propose the strategic recommendations. Good characters of Thai children and youth were divided into 3 aspects, i.e., moral aspect, social skill aspect, and learning aspect.

The research and development methodology was employed in this research. The samples were students in the 25 pilot schools in the academic year 2005. The questionnaire was used as a research instrument. The descriptive statistics (frequency, percentage, mean, and standard deviation) and inferential statistics (t-test and Analysis of Variance) were employed to analyzed the quantitative data. The content analysis was also used to analyzed the qualitative data.

It was found that there were various patterns of character education innovations provided by the pilot schools. It was also found that students' characters in all aspects were developed. In addition, teachers were developed their teaching skills in providing activities for building good characters of students.

* This research project was funded by Center for the Promotion of National Strength on Moral Ethics and Values

โครงการเร่งสร้างคุณลักษณะที่ดีของเด็กและเยาวชนไทย*

สุวิมล ว่องวานิช
อวยพร เรืองตระกูล
เพียงใจ ศุขโรจน์
กมลวรรณ ตั้งธนกานนท์
วิษณุ ทรัพย์สมบัติ
วราภรณ์ แยมทิม
ชยุตม์ ภิรมย์สมบัติ
สมพงษ์ บันหูน
สุกัญญรัตน์ คงงาม

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่ดีของเด็กและเยาวชนไทย โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะ คือ 1) เพื่อศึกษาและกำหนดแนวทางการพัฒนานวัตกรรมเกี่ยวกับคุณลักษณะดีศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่ดีของเด็กและเยาวชนไทย 2) เพื่อส่งเสริมการจัดกิจกรรมการพัฒนาคุณลักษณะที่ดีของเด็กและเยาวชนไทยในรูปแบบต่าง ๆ ในโรงเรียนนำร่อง 3) เพื่อติดตามและประเมินผลการดำเนินงานในโครงการ และ 4) เพื่อสังเคราะห์ผลการดำเนินงานและจัดทำข้อเสนอเชิงกลยุทธ์แก่ผู้เกี่ยวข้องของคุณลักษณะที่ต้องการพัฒนาให้เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนไทยในโครงการนี้ จำแนกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านคุณธรรม ด้านทักษะสังคม และด้านการเรียนรู้

การวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยแบบวิจัยและพัฒนา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนของโรงเรียนนำร่องในเขตกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2548 จำนวน 25 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการทางสถิติทั้งภาคบรรยายและภาคสรุปอ้างอิง ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการทดสอบความแปรปรวน นอกจากนี้ยังมี การวิเคราะห์เนื้อหาจากข้อมูลเชิงคุณภาพด้วย

ผลการวิจัยนี้พบว่าโครงการนี้ทำให้เกิดนวัตกรรมการพัฒนาคุณลักษณะซึ่งมีรูปแบบหลากหลาย นักเรียนมีพัฒนาการในการพัฒนาคุณลักษณะทุกด้าน ครูมีพัฒนาการทักษะในการสอนและการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่ดีของเด็กและเยาวชนไทย

*โครงการวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม)

ความเป็นมาและความสำคัญ

ด้วยความก้าวหน้าทางสังคมที่เน้นวัตถุนิยมและเจริญเติบโตอย่างไม่หยุดยั้ง มีงานวิจัยมากมายที่ชี้ให้เห็นถึงสังคมที่เป็นอันตราย ล่อแหลม ทำให้เด็กและเยาวชนไทยหมกมุ่น ชื่นชม หลงใหลกับค่านิยมทางสังคมที่เน้นวัตถุนิยมมากเกินไปจนเกิดความพอดี จนละเลยการยึดมั่นในศาสนธรรม กระบวนการควบคุมปัจจัยสิ่งแวดล้อมรอบข้างที่เป็นพิษต่อเยาวชนนับวันจะกระทำได้อย่างยิ่งยั้งจนไม่สามารถควบคุมได้ จึงเป็นความจำเป็นความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องพัฒนาคุณภาพคน โดยเน้นการสร้างคุณลักษณะที่ดีของบุคคล (good character) ให้เป็นคนมีคุณธรรม

การวิจัยครั้งนี้มีที่มาจากปัญหาของสังคมแวดล้อมรอบข้างเด็กและเยาวชนไทยที่นับวันจะเป็นสังคมที่ไม่น่าอยู่ หากไม่มีกระบวนการพัฒนาการศึกษาที่มุ่งเน้นคุณธรรมแก่คนในสังคม แนวทางการแก้ปัญหาของสังคมที่ผ่านมาส่วนใหญ่เริ่มต้นจากการเผชิญหน้ากับความล้มเหลว แล้วจึงทำการวิเคราะห์หาสาเหตุ และวิธีการแก้ไข (fail & fix) แต่การสร้างสังคมยุคใหม่ต้องเน้นการทำนายและป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้น (predict & prevent) สภาพของสังคมปัจจุบันสามารถคาดการณ์ได้ว่ามนุษย์ในสังคมหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้ากับสังคมยุคใหม่ไม่ได้แล้ว เยาวชนไทยมีความเสี่ยงสูงที่จะมีปัญหาด้านการประพฤติตนให้อยู่ในกรอบศีลธรรมอันดีหากไม่หาทางป้องกันโดยการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี คนในสังคมจะเสื่อมคุณภาพมากขึ้น การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นกับเยาวชนไทยจึงเป็นหนทางหนึ่งที่จะทำให้เด็กและเยาวชนมีคุณภาพที่จะสามารถช่วยสังคมและประเทศชาติให้ดำรงอยู่ได้อย่างมีความสุข การพัฒนาคุณลักษณะที่ดีของเด็กและเยาวชนไทยจึงเป็นวาระเร่งด่วนที่ประเทศชาติต้องให้ความสำคัญและพัฒนาให้เกิดขึ้นโดยเร็ว การพัฒนาคุณลักษณะที่ดีต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งจากบ้าน โรงเรียน และสังคม แต่การวิจัยนี้จะกำหนดเป้าหมายการดำเนินงานอยู่ที่ “ครู” ในโรงเรียน ซึ่งเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (change agent) ขับเคลื่อนองค์กรได้รวดเร็วที่สุด เนื่องจากเป็นบุคคลที่มีโอกาสและเวลามากที่สุดในการเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดีให้แก่ผู้เรียน และโรงเรียนยังเป็นศูนย์กลางสำคัญของการรวมพลังจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะครอบครัวที่สามารถผลักดันแนวคิดใหม่ให้เกิดผลเป็นองค์ประกอบสำคัญ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่ดีของเด็กและเยาวชนไทย โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะ คือ 1) เพื่อศึกษาและกำหนดแนวทางการพัฒนานวัตกรรมเกี่ยวกับคุณลักษณะที่ดีเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่ดีของเด็กและเยาวชนไทย 2) เพื่อส่งเสริมการจัดกิจกรรมการพัฒนาคุณลักษณะที่ดีของเด็กและเยาวชนไทยในรูปแบบต่าง ๆ ในโรงเรียนนำร่อง 3) เพื่อติดตามและประเมินผลการดำเนินงานในโครงการ และ 4) เพื่อสังเคราะห์ผลการดำเนินงานและจัดทำข้อเสนอเชิงกลยุทธ์แก่ผู้เกี่ยวข้อง

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (research and development) มีการคิดค้นพัฒนา นวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนที่อยู่ในระบบโรงเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขต กรุงเทพมหานคร มีการทดลองวิจัยในช่วงภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2548 ด้วยตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นวัตกรรมซึ่งเป็นกิจกรรมการพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยให้มีคุณลักษณะ ตามที่กำหนดในรูปแบบหลากหลาย ขึ้นกับบริบทโรงเรียนหรือพื้นที่ และคุณลักษณะที่โรงเรียน ต้องการพัฒนาให้กับเด็กและเยาวชน ทั้งนี้ คุณลักษณะที่เป็นกรอบในการจัดกิจกรรมและพัฒนาเด็ก และเยาวชนไทยของโรงเรียนในการวิจัยนี้พัฒนาจากผลการศึกษาปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อ การพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมของนักศึกษามหาวิทยาลัย: การศึกษา เชิงปริมาณและคุณภาพ พบว่าคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมตามแนวพระราช ดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจากการวิเคราะห์ของ ไกรยุทธ ธีรตยาคีนันท์ (2531 อ้างถึง ในสุวิมล ว่องวานิช และกมลวรรณ ตังธนกันนท์, 2548) ที่ใช้เป็นกรอบในการวิจัย 4 ชุด สามารถ จำแนกคุณลักษณะเป็น 3 ด้านดังนี้

1. คุณลักษณะด้านคุณธรรม ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่เป็นสภาพความดีงามในด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย 4 ชุด ได้แก่ 1.1 คุณธรรมที่เป็นปัจจัยแรงผลักดัน ซึ่งเป็นสภาพความดีงามที่ช่วยเร่งรัดให้ ใ้กระทำการใด ๆ ให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ เช่น ความขยันหมั่นเพียร ความอดทน ความสามารถ พึ่งตนเอง และการมีวินัย 1.2 คุณธรรมที่เป็นปัจจัยหล่อเลี้ยง ซึ่งเป็นสภาพความดีงามที่ช่วยเร่งรัด ให้กระทำการใด ๆ ให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้อย่างต่อเนื่อง เช่น ฉันทะ สัจจะ ความรับผิดชอบ ความ สำนึกในหน้าที่ และความกตัญญู 1.3 คุณธรรมที่เป็นปัจจัยเหนี่ยวรั้ง ซึ่งเป็นสภาพความดีงามที่ ช่วยยึดประวิงหรือตักเตือนให้กระทำการใด ๆ ให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ เช่น ความมีสติและรอบคอบ และความตั้งใจดีให้ดี และ 1.4 คุณธรรมที่เป็นปัจจัยสนับสนุน ซึ่งเป็นสภาพความดีงามที่ช่วยส่งเสริม ให้กระทำการใด ๆ ให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ เช่น ความเมตตา ความปรารถนาดีต่อกัน ความเอื้อเพื่อ ต่อกัน ความไม่เห็นแก่ตัว ความไม่เอาวัดเอาเปรียบผู้อื่น และความอะลุ่มอล่วยด้วยที่ถ้อยอาศัยกัน
2. คุณลักษณะด้านสังคม ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการเข้าสังคมและการมีปฏิสัมพันธ์ กับผู้อื่น เช่น การมีสัมมาคารวะ การมีมารยาทในการรับประทานอาหาร เป็นต้น
3. คุณลักษณะด้านการเรียนรู้ ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาหาความรู้และการ ทำความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ เช่น การใฝ่รู้ใฝ่เรียน เป็นต้น

ตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการดำเนินการของโครงการ จำแนกเป็น 4 ระดับ ได้แก่ ระดับนักเรียน ความสำเร็จระดับครูอาจารย์ ความสำเร็จระดับนักวิจัยในโครงการ และความสำเร็จระดับโครงการ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยและพัฒนา (research and development) ซึ่งมีรายละเอียดและขั้นตอนการวิจัยดังนี้

ประชากรในการวิจัย คือ นักเรียนในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานที่เปิดให้บริการในระดับชั้นประถมศึกษา และมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ภายใต้สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) กระทรวงศึกษาธิการ และสังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร (กทม.)

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ นักเรียนในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานที่เปิดให้บริการในระดับชั้นประถมศึกษา และมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ภายใต้สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) กระทรวงศึกษาธิการ และสังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร (กทม.) ในปีการศึกษา 2548 โรงเรียนนำร่องได้รับคัดเลือกเข้าโครงการตามความสมัครใจโดยกระจายตามสังกัด ๆ ละ 6 โรงเรียนเป็นอย่างน้อย แต่ละสังกัดมีโรงเรียนที่เปิดสอนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาารวมทั้งหมด 18 โรงเรียน อย่างไรก็ตาม ระหว่างการดำเนินโครงการมีโรงเรียนประสงค์จะขอเข้าร่วมในโครงการเพิ่มเติม จำนวน 7 โรงเรียน เป็นโรงเรียนสังกัด กทม.จำนวน 3 โรงเรียน สังกัด สช. 2 โรงเรียน และสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) จำนวน 2 โรงเรียน รวมมีโรงเรียนในโครงการวิจัยนี้ทั้งหมด 25 โรงเรียน ทั้งนี้ แต่ละโรงเรียนมีจำนวนนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมในจำนวนที่แตกต่างกัน โดยทั่วไปแต่ละกิจกรรมมีจำนวนผู้เข้าร่วมประมาณ 100 - 500 คน เฉลี่ยแล้วแต่ละกิจกรรมมีนักเรียนเข้าร่วมประมาณ 485 คน กลุ่มเป้าหมายหลักของการพัฒนา คือ นักเรียนในโรงเรียน ส่วนกลุ่มเป้าหมายรอง คือ ครู และนักวิจัยจากส่วนกลางซึ่งเป็นนิสิตปริญญาเอกของภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ระเบียบวิธีวิจัย

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 6 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมทีมนักวิจัย ผู้วิจัยกำหนดทีมนักวิจัยเป็น 4 ทีม ดังนี้ คือ 1) ทีมนักวิจัยส่วนกลาง จำนวน 4 คน 2) ทีมนักวิจัยในพื้นที่ จำนวน 28 คน 3) ทีมนักวิจัยที่ทำหน้าที่เป็นนักประเมินนิทานของโครงการวิจัยเอง จำนวน 2 คน และ 4) ทีมนักวิจัยที่ทำหน้าที่เป็นนักประเมินนิทานภายนอก ซึ่งดำเนินการโดยคณะนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำนวน 3 คน จากนั้น จึงวางแผนระบบการดำเนินงานกับโรงเรียนนำร่องที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

กล่าวคือ แต่ละโรงเรียนระบุกลุ่มนักเรียนเป้าหมายที่ต้องการพัฒนาอย่างน้อย 1 ห้องเรียนในแต่ละโรงเรียน โดยโรงเรียนดำเนินกิจกรรมสร้างคุณลักษณะที่ดีของนักเรียนทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ คุณลักษณะด้านคุณธรรม คุณลักษณะด้านสังคม และคุณลักษณะด้านการเรียนรู้ อย่างน้อยด้านละ 1 คุณลักษณะ ทั้งนี้ โรงเรียนนำร่องต้องอนุญาตให้คณะนักวิจัยเข้าไปสังเกต แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และทำงานร่วมกับผู้บริหารและอาจารย์ของโรงเรียนระหว่างดำเนินโครงการตามเวลาที่เหมาะสม

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาแนวคิด/นวัตกรรมการพัฒนาคุณลักษณะแก่นักเรียน ผู้วิจัยสำรวจข้อมูลและศึกษาเอกสารแนวคิดและแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะที่ดีของเด็กและเยาวชนไทย ตลอดจนการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์ในด้านการพัฒนาคุณลักษณะที่ดีของเด็กและเยาวชนไทยจำนวน 15 คนด้วย นอกจากนี้ยังจัดประชุมสมัชชาเด็กและเยาวชนไทย “ตั้งสัจจะ ปฏิบัติ พัฒนาตน” การประชุม “เสวนาคุณธรรม นำสู่สังคมการเรียนรู้” การจัดทำเว็บไซต์คุณธรรม และนวัตกรรมที่พัฒนาโดยโรงเรียน และการประชุมปฏิบัติการเพื่อพัฒนาครูโรงเรียนนำร่องเรื่อง “การสร้างนวัตกรรมการพัฒนาคุณธรรมสำหรับนักเรียน”

ขั้นตอนที่ 3 การนำนวัตกรรมสู่การปฏิบัติ ผู้วิจัยให้โรงเรียนนำร่องแต่ละแห่งจัดทำข้อเสนอโครงการพัฒนาคุณธรรมและสนับสนุนการดำเนินงานในรูปงบประมาณดำเนินการและความช่วยเหลือในการปฏิบัติงานโดยนักวิจัยของโครงการมีการวางระบบการกำกับติดตามการดำเนินงานและการตรวจเยี่ยมเชิงประเมิน มีทีมทำงาน 3 ชุด คือ ทีมนักวิจัยในพื้นที่ ทีมนักประเมินอภิमानภายใน และทีมนักประเมินอภิमानภายนอกที่ทำงานในช่วงท้ายโครงการ

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลการดำเนินงาน ผู้วิจัยประเมินผลการวิจัยตามตัวบ่งชี้ความสำเร็จของโครงการ โดยเก็บข้อมูลพื้นฐานและติดตามผลสำเร็จของการดำเนินงานโดยใช้แบบสอบถาม 3 ฉบับ และจัดการประชุมสนทนากลุ่มของทีมนักวิจัยในโครงการฯ เพื่อร่วมกันสะท้อนผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในโรงเรียนที่ตนเองรับผิดชอบและสรุปบทเรียนที่ได้เรียนรู้ด้วยการวิเคราะห์หลังการปฏิบัติ (After Action Review: AAR)

ขั้นตอนที่ 5 การคัดเลือกและเผยแพร่ผลการดำเนินงานของโรงเรียนนำร่องตัวอย่างการปฏิบัติที่ดี (good practices) ผู้วิจัยคัดเลือกโรงเรียนนำร่องในโครงการวิจัยที่มีผลการปฏิบัติงานการพัฒนาคุณลักษณะที่ดีให้แก่แก่นักเรียนมาเป็นกรณีตัวอย่างการปฏิบัติที่ดี โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกตามตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการวิจัย

ขั้นตอนที่ 6 การจัดทำข้อเสนอแนะเชิงกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณลักษณะที่ดีของผู้เรียน ผู้วิจัยจัดทำข้อเสนอแนะเชิงกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณลักษณะที่ดีของนักเรียน โดยการจัดประชุมแบบการสนทนาโต้เถียงเพื่อระดมความคิดเห็นในการให้ข้อเสนอแนะเชิงกลยุทธ์/ข้อเสนอแนะเชิง

- ◆ สุวิมล ว่องวานิช อวยพร เรืองตระกูล เพียงใจ สุขโรจน์ กมลวรรณ ดังธกานนท์ วิษณุ ทรัพย์สมบัติ ◆
วารภรณ์ แยมทิม ชยุตม์ ภิรมย์สมบัติ สมพงษ์ บัณฑิต และ สุกัญญรัตน์ คงงาม

นโยบายในการพัฒนาคุณธรรม/คุณลักษณะที่ดีให้กับเด็กในยุคปัจจุบันจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 16 คน ประเด็นคำถามในการระดมความเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะที่ดีของผู้เรียนในยุคปัจจุบัน ตลอดจนปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่าง ๆ ในการพัฒนาคุณลักษณะที่ดีของผู้เรียน

เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามจำนวน 3 ฉบับ ได้แก่ 1) แบบสอบถามนักเรียนเพื่อประเมินสภาพการปฏิบัติตามคุณลักษณะที่กำหนด 2) แบบสอบถามผู้บริหารและครูอาจารย์เพื่อสำรวจสภาพการจัดกิจกรรมของโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนและประเมินคุณลักษณะของตนเอง 3) แบบสอบถามนักวิจัยเพื่อประเมินตนเองด้านคุณลักษณะที่ได้รับการพัฒนาจากการเข้าร่วมโครงการ คุณภาพของเครื่องมือมีความเที่ยงระหว่าง 0.95 – 0.98

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานจากแบบสอบถามนักเรียน ครูอาจารย์ นักวิจัยจากส่วนกลาง โดยใช้การวิเคราะห์สถิติทั้งภาคบรรยายและภาคสรุปอ้างอิง ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการทดสอบความแปรปรวน นอกจากนี้ยังมีการวิเคราะห์เนื้อหาจากข้อมูลเชิงคุณภาพด้วย

สรุปผลการวิจัย

1. คุณลักษณะที่โรงเรียนมุ่งพัฒนา

โรงเรียนนำร่องจำนวน 25 โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมรวมทั้งหมดคิดเป็น 93 กิจกรรม ในจำนวนนี้เป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาคุณลักษณะด้านคุณธรรมคิดเป็นร้อยละ 41 รองลงมา คือ กิจกรรมที่มุ่งพัฒนาคุณลักษณะด้านสังคมคิดเป็นร้อยละ 27 และกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาคุณลักษณะด้านการเรียนรู้คิดเป็นร้อยละ 18 ที่เหลือประมาณร้อยละ 14 เป็นกิจกรรมที่พัฒนาคุณลักษณะแบบองค์รวม

กิจกรรมที่พัฒนาคุณลักษณะด้านคุณธรรมส่วนใหญ่เป็นการพัฒนาด้านระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความขยันหมั่นเพียร และความมีน้ำใจ ส่วนกิจกรรมที่พัฒนาคุณลักษณะด้านสังคมส่วนใหญ่เป็นการพัฒนาภิรียมมารยาท การมีจิตสาธารณะ (บำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ประหยัดพลังงาน) การสื่อสาร การพูด การใช้ภาษา และการทำงานกลุ่ม และกิจกรรมที่พัฒนาคุณลักษณะด้านการเรียนรู้ส่วนใหญ่เป็นการพัฒนาทักษะการอ่าน การคิด วิเคราะห์ และการแสวงหาความรู้

2. ลักษณะของกิจกรรมและนวัตกรรมคุณลักษณะศึกษา

2.1 ลักษณะของกิจกรรม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่จัดกิจกรรมที่มีการให้แรงจูงใจให้รางวัลในการแข่งขัน ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาคุณลักษณะด้านคุณธรรม ด้านสังคม และด้านการเรียนรู้ (42 กิจกรรม) รองลงมาคือกิจกรรมที่นักเรียนคิดสร้างสรรค์ขึ้นเอง มีอิสระในการออกแบบวางแผนการดำเนินงานด้วยตนเองอย่างเต็มที่ (36 กิจกรรม) ซึ่งส่วนใหญ่ใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะด้านคุณธรรม และด้านสังคม และการบูรณาการกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนเข้ากับสาระการเรียนรู้ และคุณลักษณะในหลักสูตร (32 กิจกรรม) ซึ่งส่วนใหญ่ใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะด้านการเรียนรู้ รายละเอียดลักษณะ/รูปแบบของกิจกรรมต่าง ๆ แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ลักษณะ/รูปแบบของกิจกรรมในโรงเรียนนำร่อง

ลำดับ	ลักษณะของกิจกรรม	คุณลักษณะ			รวม
		คุณธรรม	สังคม	การเรียนรู้	
1	การใช้แรงเสริม/การสร้างแรงจูงใจ ได้แก่ การให้รางวัลและการแข่งขัน	17	13	12	42
2	กิจกรรมที่นักเรียนเป็นผู้คิดสร้างสรรค์ วางแผนและปรับปรุงการทำงานด้วยตนเอง และให้อิสระอย่างเต็มที่	18	13	5	36
3	การบูรณาการกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนเข้ากับสาระการเรียนรู้และคุณลักษณะในหลักสูตร	7	7	18	32
4	กิจกรรมที่ดำเนินการต่อเนื่องตลอดภาคเรียนและเป็นลำดับขั้น	9	9	10	28
5	การใช้พลังกลุ่มผลักดัน/กระบวนการกลุ่ม	8	9	-	17
6	กิจกรรมที่เกิดขึ้นจากความสนใจและความต้องการของนักเรียนเอง	4	4	8	16
7	การเชิญวิทยากรที่มีชื่อเสียงมาให้ความรู้	5	5	5	15
8	การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ผู้ปกครองในการช่วยสนับสนุนการส่งเสริมและกำกับติดตาม พฤติกรรมที่บ้าน/ให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วม/การนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม	-	-	15	15
9	การปฏิบัติจริง	4	4	4	12
10	กิจกรรมการแสดงให้ความผูกพันระหว่างครูและนักเรียน และใช้การเสริมแรงเพื่อให้นักเรียนอยากทำความดีมากขึ้น	4	4	4	12
11	กิจกรรมการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าอย่างมีส่วนร่วม	5	5	-	10

◆ สุวิมล ว่องวานิช อวยพร เรืองตระกูล เพียงใจ ศุขโรจน์ กมลวรรณ ตังธนกานนท์ วิษณุ ทรัพย์สมบัติ ◆
วารารักษ์ แยมทิพย์ ชยุตม์ ภิรมย์สมบัติ สมพงษ์ บัณฑิต และ สุกัญญารัตน์ คงงาม

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ลำดับ	ลักษณะของกิจกรรม	คุณลักษณะ			รวม
		คุณธรรม	สังคม	การเรียนรู้	
12	กิจกรรมกระบวนการจัดการความรู้ กระบวนการถอดบทเรียน การเรียนรู้ด้วยกระบวนการวิเคราะห์หลังปฏิบัติ	5	5	-	10
13	กิจกรรมการฝึกความเป็นผู้นำเป็นตัวอย่างที่ดีของรุ่นพี่	4	4	-	8
14	การนำภูมิปัญญาพื้นบ้านมาใช้ฝึกทักษะกระบวนการคิด/ สนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่นได้มีส่วนร่วม	-	-	8	8
15	การสะสมความดีทำให้เกิดความภาคภูมิใจเห็นคุณค่าของตนเองที่มีต่อสังคมและส่วนรวม	5	-	-	5
16	กิจกรรมทางพุทธศาสนาที่พุทธศาสนิกชนที่ดีพึงปฏิบัติ ทำให้นักเรียนเห็นความสำคัญและใกล้ชิดกับวันสำคัญทางศาสนา	5	-	-	5
17	กิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้นักเรียน รู้จักการประเมินตนเอง	5	-	-	5
18	กิจกรรมการฝึกประสบการณ์การแสวงหาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ	-	-	5	5
19	กิจกรรมสำหรับให้วัยรุ่นที่ต้องการแสดงออก ความสามารถของตนเอง	-	-	5	5
20	การใช้สิ่งจูงใจภายนอกเพื่อสร้างพันธะสัญญาให้ทำดี	4	-	-	4
21	กิจกรรมเน้นการเรียนรู้และการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน	4	-	-	4
22	กิจกรรมการสร้างสถานการณ์ให้นักเรียนปฏิบัติ เพื่อสร้างความดี	4	-	-	4
23	กิจกรรมการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างรุ่นพี่รุ่นน้อง	4	-	-	4
24	กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ทำให้นักเรียนรู้จักการทำงานเป็นทีม มีความสุขและสนุกกับการช่วยเหลือสังคม	4	-	-	4

2.2 นวัตกรรมคุณลักษณะศึกษา

ผลการสังเคราะห์และวิเคราะห์กิจกรรมเพื่อจัดประเภทและกำหนดชื่อประเภทของ นวัตกรรมคุณลักษณะแต่ละรูปแบบพบว่า ครูอาจารย์ในโรงเรียนต่าง ๆ พัฒนานวัตกรรมคุณลักษณะศึกษา ซึ่งสามารถจำแนกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ดังนี้

(1) Integration Curriculum Innovation การจัดกิจกรรมบูรณาการแบบเน้นคุณธรรม (moral-focused activity) โดยการสอดแทรกการพัฒนาคุณธรรมระหว่างการพัฒนาทักษะ ความสามารถของผู้เรียนตามจุดประสงค์ที่กำหนดในหลักสูตร

(2) In Trend Innovation การจัดกิจกรรมที่ใช้การสร้างกระแสหรือการนำค่านิยมที่เกิดขึ้นในช่วงนั้นมาใช้เป็นสื่อในการออกแบบกิจกรรมเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้เรียน หรือการกำหนดกิจกรรมที่มีลักษณะการแข่งขัน เพื่อลดช่องว่างสถานภาพของบุคคลหรือชนชั้น

(3) Integrated Process Innovation การจัดกิจกรรมที่มีการบูรณาการกระบวนการดำเนินงานของนักเรียนในกิจกรรมต่างๆ อย่างต่อเนื่องเป็นระยะๆ มีเซ้จัดกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งแล้วหยุด แล้วเริ่มทำกิจกรรมอื่นต่อไปที่ไม่สัมพันธ์กับกิจกรรมเดิม

(4) 108 Student Initiations Innovation การจัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนเป็นผู้คิดริเริ่มและออกแบบกิจกรรมที่นำไปสู่การพัฒนาคุณลักษณะ

(5) Institutionalized Innovation การจัดกิจกรรมที่กำหนดเป้าหมายของการดำเนินงานในระดับสูง และทำให้เป็นภารกิจปกติของโรงเรียนโดยกำหนดเป็นแผนงานหลัก

(6) Service Learning-Based Innovation การจัดกิจกรรมที่จัดโอกาสให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้จากการทำงานที่เป็นการให้บริการแก่สังคม

(7) Forum Innovation การจัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ผ่านการประชุมในรูปแบบของสมัชชาหรือการเสวนาเพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกัน

(8) Living Values Innovation การจัดกิจกรรมโดยใช้แนวคิด “คุณค่าเพื่อชีวิต” ซึ่งพัฒนาโดยนักวิชาการตะวันตกบนพื้นฐานแนวคิดของการพัฒนาจิตใจของผู้เรียนให้มีความสงบและเรียนรู้ที่จะพัฒนาตนเองให้ดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า

(9) Routine Habit Innovation การจัดกิจกรรมโดยครูเป็นผู้กำหนดคุณลักษณะที่จำเป็นต้องพัฒนาในตัวผู้เรียนและฝึกปฏิบัติเป็นนิสัยในชีวิตประจำวัน

(10) Self-Development Innovation การจัดกิจกรรมโดยการฝึกให้นักเรียนรู้จักประเมินตนเอง และมีการพัฒนาตนเองในรูปแบบต่างๆ เช่น กิจกรรมการเผากิเลส ให้นักเรียนเขียนพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมที่ตนเองได้ปฏิบัติบนกระดาษ

(11) Real World Application Innovation การจัดกิจกรรมโดยการนำพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในโลกแห่งความเป็นจริงมาใช้ในการแสดงพฤติกรรมในโรงเรียน

3. ผลการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานในโครงการ

3.1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ตอบแบบสอบถาม

จากจำนวนโรงเรียนนำร่องที่เข้าร่วมโครงการเร่งสร้างคุณลักษณะที่ดีของเด็กและเยาวชนไทยจำนวน 25 โรงเรียน จำแนกเป็นโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จำนวน 6 โรงเรียน สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) จำนวน

8 โรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) จำนวน 2 โรงเรียน และสังกัด กรุงเทพมหานคร จำนวน 9 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย นักเรียนจำนวน 5,278 คน จำแนกเป็นนักเรียนในสังกัด กทม. มากที่สุด (ร้อยละ 36.87) รองลงมาคือ สังกัด สพฐ. สช. และสกอ. (ร้อยละ 31.26 30.49 และ 1.38 ตามลำดับ) ส่วนผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้บริหาร/ครู มีจำนวนทั้งสิ้น 237 คน จำแนกเป็นผู้บริหาร/ครูสังกัด สช. มากที่สุด (ร้อยละ 54.01) รองลงมาคือ สังกัด กทม. สพฐ. และสกอ. (ร้อยละ 27.00 17.30 และ 1.69 ตามลำดับ)

3.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการ

จากการสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการในเรื่องระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง การจัดกิจกรรมของโครงการ การประพฤติปฏิบัติตนให้มีคุณลักษณะที่ดี และสามารถในการพัฒนาคุณลักษณะที่ดีของโครงการ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นนักเรียน ในภาพรวมพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากในเรื่องโรงเรียนมีการจัดกิจกรรมในโครงการและนักเรียนได้เข้าร่วมโครงการ(ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.67 และ 3.55 ตามลำดับ) ส่วนเรื่องการประพฤติ/ปฏิบัติตนให้มีคุณลักษณะที่ดีของนักเรียน และการมีส่วนร่วมในโครงการของผู้ปกครอง/ชุมชน นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.49 และ 3.23 ตามลำดับ)

สำหรับกลุ่มผู้บริหาร/ครู ในภาพรวมพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การประพฤติ/ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี โครงการสามารถพัฒนาคุณลักษณะที่ดีแก่ผู้เรียนได้ การมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการพัฒนาคุณลักษณะที่ดี และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณลักษณะที่ดี (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.15 3.99 3.74 และ 3.68 ตามลำดับ) ส่วนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการกำหนดคุณลักษณะที่ดีที่ต้องการให้เกิดกับนักเรียน ผู้บริหาร/ครูมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.46) รายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการ

ผู้ให้ข้อมูล	รายการความคิดเห็น	Mean	SD
นักเรียน	1. ผู้ปกครอง/ชุมชนมีส่วนร่วมในโครงการเร่งสร้างฯ	3.23	0.82
	2. โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมในโครงการเร่งสร้างฯ	3.67	0.78
	3. นักเรียนประพฤติ/ปฏิบัติตนให้มีคุณลักษณะที่ดี	3.49	0.72
	4. นักเรียนได้เข้าร่วมโครงการ	3.55	0.82

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ผู้ให้ข้อมูล	รายการความคิดเห็น	Mean	SD
ผู้บริหารครู	5. การมีส่วนร่วมในโครงการของผู้ปกครอง	3.46	0.95
	5.1 การมีส่วนร่วมในการกำหนดคุณลักษณะที่ดีที่ต้องการ ให้เกิดขึ้นกับนักเรียน	3.68	0.73
	5.2 การมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณลักษณะที่ดี	3.74	0.73
	5.3 การมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการพัฒนาคุณลักษณะที่ดี	4.15	0.65
	6. การประพฤติ/ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี	3.99	0.77
	7. โครงการฯ สามารถพัฒนาคุณลักษณะที่ดีแก่ผู้เรียนได้		

3.3 การประพฤติ/ปฏิบัติคุณลักษณะที่ดี

3.3.1 การประพฤติ/ปฏิบัติคุณลักษณะที่ดีของนักเรียน

จากการสอบถามระดับการประพฤติปฏิบัติคุณลักษณะที่ดีของนักเรียนตามการรับรู้ของนักเรียนและผู้บริหาร/ครู ก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการเร่งสร้างคุณลักษณะที่ดีของเด็กและเยาวชนไทย ในภาพรวมก่อนเข้าร่วมโครงการตามการรับรู้ของนักเรียน พบว่า มีการประพฤติปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางถึงระดับมาก (ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.15–3.56) โดยส่วนใหญ่มีการประพฤติ/ปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางเกือบทุกคุณลักษณะ เมื่อเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 ลำดับ ได้แก่ คุณลักษณะเรื่องความกตัญญู การแต่งกายที่เหมาะสม และความรักโรงเรียน/อยากมาโรงเรียน (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.56 3.52 3.51 ตามลำดับ) ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด 3 ลำดับ ได้แก่ คุณลักษณะเรื่องความขยันหมั่นเพียร ความมีฉันทะ และความมีวินัย (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.20 3.17 และ 3.15 ตามลำดับ) แต่ภายหลังเข้าร่วมโครงการ นักเรียนประพฤติ/ปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกคุณลักษณะ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับระหว่าง 3.57–3.98 ตามลำดับ) เมื่อเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 ลำดับ ได้แก่ คุณลักษณะเรื่องความกตัญญู ความรักโรงเรียน/อยากมาโรงเรียน และการแต่งกายที่เหมาะสม (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.98 3.89 และ 3.88 ตามลำดับ) ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด 3 ลำดับ ได้แก่ คุณลักษณะเรื่องความมีฉันทะ การมีจิตอาสา และความมีวินัย (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.57 3.67 และ 3.68 ตามลำดับ)

สำหรับความประพฤติ/ปฏิบัติของนักเรียนในภาพรวมก่อนเข้าร่วมโครงการตามการรับรู้ของผู้บริหาร/ครู พบว่า มีการประพฤติปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางทุกคุณลักษณะ (ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.79–3.22 ตามลำดับ) เมื่อเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 ลำดับ ได้แก่ คุณลักษณะเรื่องความรักโรงเรียน/อยากมาโรงเรียน ความซื่อสัตย์ และความเมตตาปรารถนาดีต่อกันเอื้อเพื่อต่อกัน และ

- ◆ สุวิมล ว่องวานิช อวยพร เรืองตระกูล เพียงใจ ศุขโรจน์ กมลวรรณ ดังอนกานนท์ วิษณุ ทรัพย์สมบัติ ◆
วารกรณ์ แยมทิม ชยุดม ภิรมย์สมบัติ สมพงษ์ บัณฑิต และ สุกัญญรัตน์ คงงาม

ความกตัญญู (ค่าเฉลี่ยกับ 3.22 3.21 และ 3.20 ตามลำดับ) ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด 3 ลำดับ ได้แก่ คุณลักษณะเรื่องความมีวินัย ความขยันหมั่นเพียร และความอดทน (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.83 2.80 และ 2.79 ตามลำดับ) ภายหลังเข้าร่วมโครงการแล้วผู้บริหาร/ครูรับรู้ว่าคุณลักษณะที่ดีของนักเรียนประพจน์/ปฏิบัติ คุณลักษณะที่ดีอยู่ในระดับมากทุกคุณลักษณะ (ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.77-4.08 ตามลำดับ) เมื่อเรียง ลำดับตามค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 ลำดับ ได้แก่ คุณลักษณะเรื่องความซื่อสัตย์ ความรักโรงเรียน/อยากมา โรงเรียนและความกตัญญู และการแต่งกายที่เหมาะสม การปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นและความเมตตา ประสานงานดีต่อกันเอื้อเพื่อต่อกัน (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.08 4.07 และ 4.06 ตามลำดับ) ส่วนค่าเฉลี่ย ต่ำสุด 3 ลำดับ ได้แก่ คุณลักษณะเรื่องความขยันหมั่นเพียร ความมีฉันทะและความอดทน และ ความใฝ่รู้ใฝ่เรียน รักการอ่าน (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77 3.78 และ 3.80 ตามลำดับ)

เมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยการประพจน์/ปฏิบัติคุณลักษณะที่ดีของ นักเรียนก่อนและหลังร่วมโครงการตามการรับรู้ของนักเรียนและผู้บริหาร/ครู พบว่า ภายหลังเข้าร่วม โครงการ นักเรียนมีการประพจน์/ปฏิบัติคุณลักษณะที่ดีสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติ ($p < .05$) ทุกคุณลักษณะ รายละเอียดดังตารางที่ 3

3.3.2 การประพจน์/ปฏิบัติคุณลักษณะที่ดีของผู้บริหาร/ครู

จากการสอบถามระดับการประพจน์ปฏิบัติคุณลักษณะที่ดีก่อนและหลังเข้าร่วม โครงการเร่งสร้างคุณลักษณะที่ดีของเด็กและเยาวชนไทยของผู้บริหาร/ครูตามการรับรู้ของตัวผู้บริหาร/ ครูเอง พบว่า ในภาพรวมก่อนเข้าร่วมโครงการ ผู้บริหาร/ครูประพจน์ปฏิบัติคุณลักษณะที่ดีต่างๆ อยู่ใน ระดับมากทุกคุณลักษณะ (ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.51 ถึง 4.05 ตามลำดับ) เมื่อเรียงลำดับตาม ค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 ลำดับ ได้แก่ คุณลักษณะเรื่องความซื่อสัตย์ มีความเป็นไทย และความกตัญญู (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.05 4.04 และ 4.03 ตามลำดับ) ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด 3 ลำดับ ได้แก่ คุณลักษณะ เรื่องความขยันหมั่นเพียร ความอดทน และความมีฉันทะ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.51 3.63 และ 3.67 ตามลำดับ) แต่ภายหลังเข้าร่วมโครงการผู้บริหาร/ครูประพจน์ปฏิบัติคุณลักษณะที่ดีอยู่ในระดับมาก ถึงมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.21 ถึง 4.59) เมื่อเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 ลำดับ ได้แก่ คุณลักษณะ เรื่องความซื่อสัตย์ ความกตัญญู และการแต่งกายเหมาะสม และมีความเป็นไทย (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53 4.55 และ 4.59 ตามลำดับ) ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด 3 ลำดับ ได้แก่ คุณลักษณะเรื่องความขยันหมั่นเพียร ความอดทน และความมีฉันทะ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.21 4.23 และ 4.30 ตามลำดับ)

เมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการฯ พบว่า หลัง เข้าร่วมโครงการฯ ผู้บริหาร/ครูประพจน์ปฏิบัติคุณลักษณะที่ดีสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) ทุกคุณลักษณะ รายละเอียดดังตารางที่ 4

ตารางที่ 3 ผลการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระดับการประพฤติปฏิบัติคุณลักษณะที่ดี

คุณลักษณะ	การประเมินตนเองของนักเรียน						การประเมินโดยผู้บริหาร/ครู					
	ก่อน		หลัง		t-test		ก่อน		หลัง		t-test	
	M	SD	M	SD	t	p	M	SD	M	SD	t	p
คุณธรรมที่เป็นปัจจัยหลักต้น												
1. ความขยันหมั่นเพียร	3.15	0.94	3.69	0.89	-41.82	.00	2.80	0.65	3.77	0.65	-22.28	.00
2. ความอดทน	3.31	0.97	3.78	0.92	-36.27	.00	2.79	0.71	3.78	0.70	-22.49	.00
3. ความสามารถพึ่งตนเอง	3.33	0.98	3.79	0.95	-35.13	.00	2.90	0.74	3.85	0.75	-18.22	.00
4. ความมีวินัย	3.20	0.99	3.68	0.96	-35.97	.00	2.83	0.82	3.84	0.80	-19.24	.00
คุณธรรมที่เป็นปัจจัยหล่อเลี้ยง												
5. ความมีฉันทะ	3.17	0.95	3.57	0.96	-31.33	.00	2.85	0.77	3.78	0.76	-16.82	.00
6. ความมีสัจจะ	3.29	1.00	3.70	0.98	-31.98	.00	2.97	0.77	3.93	0.74	-17.41	.00
7. ความรับผิดชอบ/สำนึกในหน้าที่	3.26	0.97	3.75	0.94	-38.60	.00	2.89	0.79	3.91	0.74	-20.75	.00
8. ความกตัญญู	3.56	0.99	3.96	0.96	-34.16	.00	3.20	0.80	4.07	0.79	-16.54	.00
ด้านคุณธรรมที่เป็นปัจจัยเหนียวรั้ง												
9. ความมีสติและรอบคอบ	3.22	0.96	3.66	0.95	-35.14	.00	2.87	0.77	3.87	0.78	-18.63	.00
10. ความตั้งใจให้ดี	3.30	0.99	3.71	0.97	-32.66	.00	3.01	0.81	3.92	0.79	-17.15	.00
ด้านคุณธรรมที่เป็นปัจจัยสนับสนุน												
11. ความเมตตาปรารถนาดีต่อกันเอื้อเพื่อต่อกัน	3.43	0.97	3.83	0.95	-31.71	.00	3.20	0.75	4.06	0.73	-17.61	.00
12. ความไม่เห็นแก่ตัว อดลุ่มอล่วยถ้อยที่ถ้อยอาศัย	3.34	1.01	3.74	1.00	-31.71	.00	3.06	0.77	4.01	0.74	-19.57	.00
ด้านคุณธรรมอื่นๆ												
13. ความซื่อสัตย์	3.47	0.98	3.87	0.95	-31.74	.00	3.21	0.82	4.08	0.77	-17.64	.00
14. ความประหยัด	3.31	1.05	3.76	0.99	-34.06	.00	2.89	0.85	3.92	0.82	-18.62	.00
15. การมีจิตอาสา	3.30	0.99	3.67	0.99	-30.05	.00	3.00	0.82	3.99	0.83	-19.43	.00

ตารางที่ 3 (ต่อ)

คุณลักษณะ	การประเมินตนเองของนักเรียน						การประเมินโดยผู้บริหาร/ครู					
	ก่อน		หลัง		t-test		ก่อน		หลัง		t-test	
	M	SD	M	SD	t	p	M	SD	M	SD	t	p
ด้านทักษะทางสังคม												
16. ความมีกิริยามารยาทไทย	3.22	1.01	3.68	1.00	-34.56	.00	2.86	0.89	3.87	0.85	-20.25	.00
17. การปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น	3.45	1.00	3.87	0.97	-32.42	.00	3.12	0.81	4.06	0.77	-18.19	.00
18. ความสามารถในการสื่อสาร	3.40	1.00	3.78	0.99	-29.18	.00	3.03	0.76	3.91	0.82	-16.39	.00
19. ความสามัคคี	3.48	0.98	3.85	0.96	-29.75	.00	3.06	0.76	3.98	0.74	-20.49	.00
20. การทำงานเป็นทีม	3.46	1.01	3.84	0.96	-30.35	.00	3.00	0.81	3.97	0.75	-18.92	.00
21. การแต่งกายเหมาะสม	3.52	1.02	3.88	0.99	-27.88	.00	3.19	0.86	4.06	0.76	-18.04	.00
22. ความตรงต่อเวลา	3.34	1.04	3.75	1.01	-31.59	.00	2.94	0.81	3.91	0.79	-19.90	.00
23. มีความเป็นไทย	3.47	1.03	3.87	0.99	-30.59	.00	3.10	0.90	4.01	0.80	-19.01	.00
ด้านการเรียนรู้												
24. ความใฝ่รู้ใฝ่เรียน รักการอ่าน	3.26	1.02	3.68	1.00	-34.19	.00	2.93	0.86	3.80	0.88	-16.18	.00
25. ความรักโรงเรียน/อยากมาโรงเรียน	3.51	1.08	3.89	1.03	-29.53	.00	3.22	0.92	4.07	0.81	-16.37	.00
26. ทักษะการทำงาน การค้นคว้า	3.39	1.00	3.77	0.99	-29.93	.00	2.96	0.84	3.86	0.82	-17.67	.00

ตารางที่ 4 ผลการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยการประพฤติปฏิบัติคุณลักษณะที่ดีก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการเร่งสร้างฯของผู้บริหาร/ครู

คุณลักษณะ	ก่อน		หลัง		t-test	
	Mean	SD	Mean	SD	t	p
คุณธรรมที่เป็นปัจจัยผลักดัน						
1. ความขยันหมั่นเพียร	3.51	0.72	4.21	0.66	-15.24	.00
2. ความอดทน	3.63	0.73	4.23	0.78	-13.75	.00
3. ความสามารถพึ่งตนเอง	3.79	0.73	4.39	0.72	-12.86	.00
4. ความมีวินัย	3.80	0.75	4.40	0.71	-13.28	.00
คุณธรรมที่เป็นปัจจัยหล่อเลี้ยง						
5. ความมีฉันทะ	3.67	0.75	4.30	0.70	-14.44	.00
6. ความมีสัจจะ	3.87	0.82	4.40	0.72	-10.97	.00
7. ความรับผิดชอบ/สำนึกในหน้าที่	3.88	0.85	4.46	0.71	-11.76	.00
8. ความกตัญญู	4.03	0.83	4.55	0.69	-11.61	.00
ด้านคุณธรรมที่เป็นปัจจัยเหนี่ยวรั้ง						
9. ความมีสติและรอบคอบ	3.78	0.80	4.38	0.71	-13.44	.00
10. ความตั้งใจให้ดี	3.86	0.84	4.48	0.68	-12.93	.00
ด้านคุณธรรมที่เป็นปัจจัยสนับสนุน						
11. ความเมตตาปรารถนาดีต่อกันเชื้อเพื่อต่อกัน	3.94	0.83	4.49	0.76	-10.75	.00
12. ความไม่เห็นแก่ตัว อะลุ่มอลวยถ้อยทีถ้อยอาศัย	3.94	0.82	4.48	0.79	-9.70	.00
ด้านคุณธรรมอื่นๆ						
13. ความซื่อสัตย์	4.05	0.84	4.53	0.69	-9.74	.00
14. ความประหยัด	3.83	0.86	4.34	0.76	-9.85	.00
15. การมีจิตอาสา	3.89	0.79	4.35	0.77	-10.19	.00
ด้านทักษะทางสังคม						
16. ความมีกิริยามารยาทไทย	3.87	0.83	4.42	0.77	-11.65	.00
17. การปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น	3.92	0.86	4.41	0.74	-9.88	.00
18. ความสามารถในการสื่อสาร	3.87	0.81	4.39	0.76	-10.97	.00
19. ความสามัคคี	3.79	0.74	4.43	0.68	-13.96	.00
20. การทำงานเป็นทีม	3.85	0.77	4.48	0.69	-13.07	.00
21. การแต่งกายเหมาะสม	3.93	0.80	4.55	0.64	-12.70	.00
22. ความตรงต่อเวลา	3.90	0.84	4.52	0.66	-13.54	.00
23. มีความเป็นไทย	4.04	0.82	4.59	0.65	-11.69	.00

ตารางที่ 4 (ต่อ)

คุณลักษณะ	ก่อน		หลัง		t-test	
	Mean	SD	Mean	SD	t	p
ด้านการเรียนรู้						
24. ความใฝ่รู้ใฝ่เรียน รักการอ่าน	3.82	0.83	4.46	0.68	-13.96	.00
25. ความรักโรงเรียน/อยากมาโรงเรียน	3.93	0.81	4.52	0.70	-13.18	.00
26. ทักษะการทำงาน การค้นคว้า	3.87	0.79	4.52	0.66	-13.41	.00

3.3.3 การประพุดิ/ปฏิบัติคุณลักษณะที่ดีของนักวิจัย/ครู

จากการสอบถามระดับการประพุดิปฏิบัติคุณลักษณะที่ดีก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการเร่งสร้างคุณลักษณะที่ดีของเด็กและเยาวชนไทยของกลุ่มนักวิจัยในโครงการตามการรับรู้ของตัวนักวิจัยเอง พบว่า นักวิจัยมีคุณลักษณะด้านต่างๆเพิ่มขึ้นจากเดิมหลังเข้าร่วมโครงการเป็นส่วนใหญ่จากผลการประเมินตนเอง 3 ครั้ง ครั้ง 1 วัดเมื่อเริ่มเข้าโครงการ ครั้งที่ 2 และ 3 วัดเมื่อเข้าโครงการแล้ว 4 เดือน และ 6 เดือน ตามลำดับ โดยคุณลักษณะที่ได้รับการพัฒนาโดยเฉลี่ยมีค่าเท่ากับ 3.74 3.93 และ 3.97 จากการวัดครั้งที่ 1 2 และ 3 ตามลำดับ เป็นที่น่าสังเกตว่านักวิจัยมีพัฒนาการดีขึ้นจากการวัดครั้งที่ 1 สำหรับการวัดครั้งที่ 2 และ 3 ไม่แตกต่างกันนัก คุณลักษณะที่เด่น ได้แก่ ความไม่เห็นแก่ตัวไม่เอาเปรียบเพื่อนร่วมงาน ความกตัญญูต้องการตอบแทนบุญคุณต่อแผ่นดิน ความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย ความตั้งใจดี ทำงานด้วยความมุ่งหวังให้ผลงานดี ความพึงพอใจในการทำวิจัยความเมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกันกับเพื่อนร่วมงานการยึดมั่นในความจรมีสัจจะในการทำงาน การทำงานกับผู้อื่น ความอดทนในการทำงานโดยไม่ย่อท้อความสามารถในการทำงานได้ด้วยตนเอง จรรยาณักวิจัย ความสนใจใฝ่รู้ ทักษะการให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะส่วนที่มีคุณลักษณะที่นักวิจัย/ครูยังประพุดิ/ปฏิบัติในระดับต่ำกว่าเป็นเรื่องการบริหารจัดการ วิสัยทัศน์การทำงาน และความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน รายละเอียดดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณลักษณะที่มีอยู่ปัจจุบันของนักวิจัยในพื้นที่

คุณลักษณะ	ครั้งที่ 1 (n=23)		ครั้งที่ 2 (n=25)		ครั้งที่ 3 (n=20)	
	Mean	SD	Mean	SD	Mean	SD
1. ความไม่เห็นแก่ตัวไม่เอาเปรียบเพื่อนร่วมงาน	4.26	0.62	4.40	0.58	4.35	0.67
2. ความกตัญญูต่อการตอบแทนบุญคุณต่อแผ่นดิน	4.39	0.66	4.40	0.76	4.30	0.66
3. ความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย	4.13	0.55	4.04	0.68	4.25	0.64
4. ความตั้งใจดี ทำงานด้วยความมุ่งมั่นให้ผลงานดี	4.13	0.55	4.24	0.66	4.20	0.70
5. ความพึงพอใจในการทำวิจัย	4.13	0.55	4.16	0.47	4.15	0.49
6. ความเมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกันกับเพื่อนร่วมงาน	4.22	0.67	4.32	0.56	4.15	0.67
7. การยึดมั่นในความจริง มีสัจจะในการทำงาน	4.09	0.51	4.20	0.65	4.10	0.64
8. การทำงานกับผู้อื่น	4.00	0.80	4.24	0.60	4.10	0.64
9. ความอดทนการทำงานโดยไม่ย่อท้อ	3.91	0.51	4.00	0.71	4.05	0.76
10. ความสามารถในการทำงานได้ด้วยตนเอง	3.87	0.46	4.04	0.61	4.05	0.39
11. จรรยานักวิจัย	3.96	0.56	4.04	0.68	4.05	0.60
12. ความสนใจใฝ่รู้	4.04	0.47	3.96	0.54	4.00	0.56
13. ทักษะการให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะ	3.52	0.59	3.84	0.75	4.00	0.46
14. การมีระเบียบวินัยในการทำงาน	3.48	0.59	3.60	0.82	3.95	0.76
15. ความมีสติรอบคอบในการทำงาน	3.39	0.66	3.67	0.85	3.95	0.51
16. ทักษะการติดต่อสื่อสารและการเจรจาต่อรอง	3.74	0.69	4.08	0.70	3.95	0.76
17. ความขยันทำงานให้เสร็จตามเป้าหมาย	3.61	0.58	3.68	0.56	3.90	0.64
18. การตัดสินใจ การแก้ไขปัญหา	3.48	0.51	3.72	0.74	3.90	0.45
19. ทักษะการเก็บข้อมูลและประมวลผล	3.48	0.67	3.76	0.66	3.90	0.64
20. ความรู้เกี่ยวกับวิธีวิทยาการวิจัย	3.57	0.59	3.8	0.71	3.90	0.64
21. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรม	3.26	0.62	3.64	0.64	3.90	0.55
22. ทักษะการเขียนรายงานและการนำเสนอผลงาน	3.39	0.66	3.76	0.78	3.85	0.59
23. การเคารพสิทธิ์ของผู้มีส่วนร่วม	4.17	0.65	4.28	0.61	3.85	0.59
24. ทักษะการสังเกต การบันทึก การวิเคราะห์ การสังเคราะห์	3.43	0.51	3.72	0.79	3.85	0.59

ตารางที่ 5 (ต่อ)

คุณลักษณะ	ครั้งที่ 1 (n=23)		ครั้งที่ 2 (n=25)		ครั้งที่ 3 (n=20)	
	Mean	SD	Mean	SD	Mean	SD
25. ทักษะการค้นคว้า	3.68	0.57	3.80	0.71	3.80	0.70
26. ทักษะการคิดวิเคราะห์	3.43	0.59	3.72	0.68	3.80	0.62
27. ทักษะการคิดพัฒนากิจกรรมการพัฒนา คุณลักษณะ	3.22	0.60	3.76	0.66	3.80	0.62
28. วิสัยทัศน์การทำงาน	3.43	0.59	3.60	0.58	3.75	0.55
29. ทักษะการบริหารจัดการ	3.39	0.72	3.80	0.71	3.75	0.64
30. ความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน ในโรงเรียน	3.48	0.95	3.56	0.87	3.55	0.76
รวม	3.74	0.32	3.93	0.44	3.97	0.41

4. ข้อเสนอเชิงกลยุทธ์แก่ผู้เกี่ยวข้อง

จากการระดมความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชน สามารถสังเคราะห์กลยุทธ์ที่ใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนได้ดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาคุณลักษณะต้องมีการสร้างตัวแบบ/ผู้นำที่ดี ทั้งพ่อแม่ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ หรือบุคคลตัวอย่างในสังคม

2. การพัฒนาคุณธรรมและคุณลักษณะอื่นๆ ให้เป็นวิถีชีวิต มีความสอดคล้องกับธรรมชาติ เน้นย้ำให้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องโดยมีกระบวนการพัฒนาที่บูรณาการสอดแทรกอยู่ในชีวิตการเรียน การปฏิบัติงาน เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม และคนกับธรรมชาติ โดยโยงความสัมพันธ์ระหว่างสังคมวัฒนธรรมกับการเรียนการสอน

3. การพัฒนาตัวตนของผู้เรียน ด้วยการจัดพื้นที่สร้างสรรค์และเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนให้ผู้เรียนได้แสดงความสามารถ ศักยภาพ และการปฏิบัติตนตามความเชื่อ ตามแนวทางที่ตนเองคิดสร้างสรรค์ และอยู่ในบริบทของการทำความดี มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาสังคม ให้เด็กมีการปฏิบัติและพัฒนาตนเองอย่างเข้าใจความหมาย เห็นบทบาทและคุณค่าของตนเองมากขึ้น

4. การสร้างระบบค่านิยมให้เด็กและเยาวชนเห็นได้ชัดเจนว่าแก่นของเด็กไทยคืออะไร ต้องประพฤติปฏิบัติตนอย่างไร กำหนดเป้าหมายของการพัฒนาชัดเจนและดึงสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวเด็ก ทำให้เด็กมีการปรับเปลี่ยนวิธีคิด ปรับเปลี่ยนจริยธรรม เช่น การสำรวจพฤติกรรม การปฏิบัติตนของตนเองในแต่ละวัน และต้องยอมรับว่าค่านิยมต้องมาจากตัวแบบที่ดี

5. การสร้างความร่วมมือรวมพลังทั้งจากผู้บริหาร/ครูอาจารย์ในโรงเรียน พ่อแม่ผู้ปกครอง ในครอบครัว ชุมชน สังคม ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนไทย กำหนดคุณธรรมที่เป็นเป้าหมาย การให้ครอบครัว ชุมชนมีการทำกิจกรรมร่วมกัน
6. การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะของเด็กและเยาวชนต้องสอดคล้องกับลักษณะของโรงเรียน ธรรมชาติ บริบท และช่วงวัยของเด็ก
7. การสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชน มีการทำกิจกรรมร่วมกัน เรียนรู้ร่วมกัน และซึมซับวิถีคิดและการปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันผ่านกระบวนการ เป็นธรรมชาติในระบบของชุมชน
8. โรงเรียนต้องมีนโยบายที่ไม่เน้นวิชาการอย่างเดียว โรงเรียนมีครูเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ดึงชุมชนเข้ามา สร้างชุมชนที่สร้างสรรค์ ชี้ให้เห็นปัญหาของชุมชนที่ส่งผลกระทบต่อบุตรหลาน
9. ต้องมีการสร้างแนวร่วม มีเครือข่ายที่ช่วยเสริมกำลังใจให้เด็กทำความดี ต้องสร้างเครือข่ายระหว่างเด็กจากรุ่นสู่รุ่น การให้รางวัลไม่จำเป็นต้องเป็นเงิน เพียงแค่คำชมก็ได้

อภิปรายผลการวิจัย

1. ความสำเร็จของโครงการ

1.1 ความสำเร็จระดับนักเรียน

1. นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการมีความตระหนักรู้ในคุณค่าของการปฏิบัติตนในทิศทางที่พึงประสงค์ โดยเฉพาะการตั้งสัจจะเพื่อพัฒนาตนเอง ความประพฤติและการปฏิบัติตนให้เป็นผู้มีคุณลักษณะที่ดีสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการในทุกคุณลักษณะ อัตราการเปลี่ยนแปลงจากระดับที่มีอยู่เดิมอยู่ในช่วงประมาณร้อยละ 26-37 และนักเรียนมีความพอใจที่ได้มีโอกาสได้รับการพัฒนาคุณลักษณะของตนเอง
2. นักเรียนประมาณร้อยละ 42-51 มีพฤติกรรมหรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในระดับปานกลาง และประมาณร้อยละ 17-31 มีระดับสูง ผู้ที่ยังมีคุณลักษณะในระดับที่ต้องปรับปรุงมีปริมาณร้อยละ 29-36 ส่วนใหญ่เป็นคุณลักษณะด้านการเรียนรู้
3. ในมุมมองของนักวิจัย กิจกรรมที่มีรูปแบบการรณรงค์ขอความร่วมมือประสบความสำเร็จมากที่สุด รองลงมาคือ รูปแบบการแข่งขัน/การประกวด การฝึกให้นักเรียนมีการทดลองปฏิบัติโดยใช้กระบวนการกลุ่ม การตั้งสัจจะ การทัศนศึกษา/กิจกรรมค่าย การแสดงบทบาทสมมติ การอบรม และการฝึกสมาธิ

- ◆ สุวิมล ว่องวานิช อวยพร เรืองตระกูล เพียงใจ ศุภโรจน์ กมลวรรณ ดังอนกานนท์ วิษณุ ทรัพย์สมบัติ
วารารณ์ แยมทิม ชยุตม์ ภิรมย์สมบัติ สมพงษ์ บันหูน และ สุกัญญรัตน์ คงงาม

1.2 ความสำเร็จระดับครู

1. โครงการนี้สามารถสร้างความตระหนักในการพัฒนาคุณลักษณะแก่ครูในระดับที่น่าพอใจ ครูได้แสดงความสามารถในการจัดกิจกรรมการพัฒนาคุณลักษณะแก่ผู้เรียนได้ดี และมีความมุ่งมั่นที่จะดำเนินการต่อเนื่อง แม้โครงการนี้จะสิ้นสุดลง
2. ครูที่เข้าร่วมโครงการได้พัฒนาคุณลักษณะทั้ง 3 ด้าน โดยคุณลักษณะด้านคุณธรรมที่เห็นได้ชัดเจน คือ ความรับผิดชอบในการทำงาน ความพยายามในการคิดสร้างนวัตกรรม ส่วนคุณลักษณะด้านสังคม ครูมีการทำงานแบบร่วมมือกันระหว่างเพื่อนร่วมทีม และสามารถทำงานได้ดีกับนักวิจัยจากส่วนกลาง ส่วนคุณลักษณะด้านการเรียนรู้ พบว่าครูมีความสนใจใฝ่รู้ เข้าร่วมโครงการโดยตลอดด้วยความตั้งใจ
3. หลังเข้าร่วมโครงการผู้บริหารและครูมีการประพฤติและปฏิบัติตามคุณลักษณะที่ดีสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทุกคุณลักษณะ โดยครูประมาณร้อยละ 30-43 มีพฤติกรรมหรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในระดับสูง และประมาณร้อยละ 30-43 มีระดับปานกลาง สำหรับผู้ที่มีคุณลักษณะระดับต้องปรับปรุงมีประมาณร้อยละ 4-8

1.3 ความสำเร็จระดับนักวิจัย

1. นักวิจัยมีความสามารถในการคิดนวัตกรรม/กิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนในระดับปานกลาง มีคุณลักษณะสูงด้านจิตสำนึกในการตอบสนองแทนบุญคุณของแผ่นดิน ความรับผิดชอบในการทำงาน
2. นักวิจัยยังมีความต้องการจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาคุณลักษณะเกี่ยวกับทักษะการให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน การเจรจาต่อรอง

1.4 ความสำเร็จโดยรวมของโครงการ

1. ทุกฝ่ายมีความเห็นสอดคล้องกันว่าโครงการวิจัยนี้มีประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน ควรสนับสนุนให้มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และที่สำคัญยังเป็นโครงการที่ช่วยพัฒนาคุณลักษณะของผู้เกี่ยวข้อง คือ ครูและผู้บริหารในโรงเรียน และนักวิจัยในโครงการที่ครบถ้วนทั้ง 3 ด้าน อย่างไรก็ตาม ในการดำเนินงานครั้งต่อไป ควรปรับรูปแบบการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้พ่อแม่ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนมากขึ้นเนื่องจากกิจกรรมที่จัดขึ้นส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่ครูเป็นผู้รับผิดชอบในโรงเรียน ทั้งนี้เพื่อให้พ่อแม่ผู้ปกครองได้รับการพัฒนาคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการพัฒนาคุณลักษณะของบุตรหลานด้วย
2. ผู้เกี่ยวข้องในโครงการทั้งผู้บริหาร/ครู และนักวิจัยต่างมีความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมโครงการ/กิจกรรมค่อนข้างมาก และนักเรียนมากกว่าครึ่งต้องการให้จัดกิจกรรมประเภทนี้ต่อไป

2. ปัญหาของการดำเนินโครงการ

1. การจัดกิจกรรมการพัฒนาคุณลักษณะของครูในโรงเรียนยังครอบคลุมนักเรียนไม่ทั่วถึง หลายโรงเรียนดำเนินการพัฒนานักเรียนเฉพาะในห้อง ชั้นเรียน วิชาที่ตนรับผิดชอบยังไม่เป็นการพัฒนานักเรียนแบบทั่วทั้งโรงเรียน
2. ผู้เกี่ยวข้องส่วนหนึ่งเห็นว่าแผนการจัดกิจกรรมบางส่วนยังไม่ชัดเจน เนื้อหารูปแบบ บางกิจกรรมไม่น่าสนใจ เอกสารและสื่อที่เผยแพร่ในโครงการมีระยะเวลาดำเนินการสั้นเกินไป ทำให้นำมาใช้ประโยชน์ได้ไม่ค่อยทัน วิธีการประเมินพฤติกรรมที่เกิดขึ้นกับนักเรียนไม่ค่อยชัดเจน
3. เนื่องจากช่วงระยะเวลาที่เริ่มโครงการเป็นช่วงปลายภาค ซึ่งตามปกติจะเป็นช่วงที่โรงเรียนมีกิจกรรมอื่น ๆ มาก มีวันหยุดราชการมาก และบางโรงเรียนนักเรียนติดช่วงเวลาสอบ ทำให้การจัดเวลาสำหรับการทำกิจกรรมในโครงการลำบาก นอกจากนี้บางโรงเรียน ผู้บริหาร ไม่มีเวลา บริหารการจัดกิจกรรม ทำให้การทำงานไม่ค่อยคล่องตัว ครูมีภาระงานสอนและภารกิจอื่น ๆ มากทำให้ การนัดหมายประชุมนอกเวลาไม่สะดวก

3. ปัจจัยที่ทำให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จ

1. ปัจจัยด้านบุคลากร โดยเฉพาะผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และนักเรียนเห็นความสำคัญ ของโครงการ และบางโรงเรียนมีการดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของโรงเรียนด้วย เมื่อ เห็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียน ทำให้เกิดแรงจูงใจในการดำเนินงานต่อเนื่อง
2. การสนับสนุนจากนักวิจัยในโครงการที่มีบทบาทเป็นที่เล็งและให้ความเห็นเชิงประเมิน และให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงาน การจัดกิจกรรม
3. การสนับสนุนด้านงบประมาณในการจัดกิจกรรม ทำให้โรงเรียนสามารถวางแผน การจัดกิจกรรมได้สะดวกขึ้น

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. โครงการวิจัยมีการจัดทำเอกสารที่นำเสนอแนวคิดการพัฒนาคุณลักษณะสำหรับผู้เรียนและ การจัดทำวิทัศน์เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมของโรงเรียนที่คัดเลือกมาเป็นกรณีตัวอย่างการปฏิบัติที่ดีตั้งนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมแก่ครูอาจารย์ในโรงเรียนทั่วไป
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนควรมีการวางแผนการพัฒนาบทบาทของโรงเรียน ในการเป็นศูนย์กลางการประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัว โรงเรียน และชุมชนในการพัฒนา คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน

◆ สุวิมล ว่องวานิช อวยพร เรืองตระกูล เพียงใจ ศุขโรจน์ กมลวรรณ ตังธนกานนท์ วิษณุ ทรัพย์สมบัติ ◆
วารภรณ์ แยมทิม ชยุดม ภิรมย์สมบัติ สมพงษ์ บัณฑิต และ สุกัญญรัตน์ คงงาม

3. ควรมีการจัดประชุมฝึกอบรมครูเพื่อพัฒนาทักษะการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาคุณลักษณะที่ดีแก่เด็กในการเรียนการสอนปกติและส่งเสริมให้มีการทำวิจัยและพัฒนาคุณลักษณะดีศึกษา

4. โรงเรียนควรสร้างเครือข่ายพ่อแม่ผู้ปกครองและชุมชนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่สอดคล้องกับบริบทของนักเรียน เนื่องจากหลายคุณลักษณะไม่สามารถพัฒนาได้โดยอาศัยครูและโรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบเพียงฝ่ายเดียว

5. จากผลการวิจัยที่พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่จัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะในด้านใดด้านหนึ่งจาก 3 ด้านที่กำหนดไว้ในลักษณะแยกกิจกรรมกัน ดังนั้นจึงควรมีการเผยแพร่ข้อค้นพบนี้ให้ผู้บริหารและครูอาจารย์ในโรงเรียนเพื่อพยายามพัฒนากิจกรรมที่นำไปสู่การพัฒนาคุณลักษณะแบบองค์รวมมากขึ้น

6. นอกเหนือจากการพัฒนาทักษะการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมคุณลักษณะดีศึกษาแล้วหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพัฒนาทักษะการประเมินผลการดำเนินงานหรือประเมินโครงการด้วย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

1. ควรทำวิจัยและพัฒนาต่อไปในด้านการพัฒนากิจกรรมเพื่อส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณลักษณะดีของผู้เรียน นอกจากนี้ควรพัฒนานวัตกรรมคุณลักษณะดีที่พ่อแม่ผู้ปกครองสามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง

2. โครงการนี้เป็นโครงการที่มีข้อจำกัดด้านเวลาซึ่งมีช่วงของการพัฒนาเพียง 1 ภาคการศึกษาความสำเร็จของโครงการที่ต้องการให้การพัฒนาเป็นไปอย่างยั่งยืนยังเห็นผลไม่ชัดเจน จำเป็นต้องมีการติดตามผลต่อไป

3. ควรมีการติดตามประเมินผลการนำเอกสาร คู่มือการพัฒนานวัตกรรมคุณลักษณะดีของผู้เรียนไปศึกษาเพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงคู่มือที่พัฒนาขึ้นให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

4. ผู้วิจัยได้เสนอแนะเป็นนโยบายว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการผลิตครูเช่นครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ควรมีการปรับปรุงหลักสูตรหรือการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาที่สามารถพัฒนาทักษะความสามารถด้านการพัฒนาคุณลักษณะดีศึกษา จึงจำเป็นต้องมีการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดหลักสูตรที่เหมาะสมต่อไป

5. ควรมีการพัฒนาแบบวัดคุณลักษณะดีของผู้เรียนทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านคุณธรรม ด้านสังคม และด้านการเรียน ในการวิจัยนี้ใช้เครื่องมือวิจัยที่เป็นแบบสอบถามเนื่องจากข้อจำกัดด้านเวลา งานวิจัยต่อไปน่าจะพัฒนาเครื่องมือที่เป็นการวัดทางจิตวิทยา เพื่อให้สามารถประเมินคุณลักษณะดีของผู้เรียนได้เหมาะสมยิ่งขึ้น

6. ข้อเสนอแนะที่คณะผู้ประเมินอภิमानภายนอกพบจากการวิเคราะห์ผลการประเมินดังกล่าวคือ ควรมีการกำหนดเกณฑ์การประเมิน และตัวชี้วัดคุณลักษณะดีให้มีความชัดเจน และมีรูปแบบ

การประเมินในแนวทางเดียวกัน จะทำให้การรายงานผลการประเมินของโรงเรียน และรายงานประเมินอภิमानภายในมีความสอดคล้องกัน ทำให้การสังเคราะห์ผลในภาพรวม และการพิจารณาว่ากิจกรรมต่างๆ สะท้อน และทำให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะเป้าหมายได้ชัดเจนมากขึ้น

รายการอ้างอิง

สุวิมล ว่องวานิช และ กมลวรรณ ตังธนากานนท์. (2548). *คู่มือโครงการเร่งสร้างคุณลักษณะที่ดีของเด็กและเยาวชนไทย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Innovation School. (2006). *Innovation Actions*. Available on <http://www.innovationschool.org/documents/>

Berkowitz, M. (2006). *Character Education Informational Handbook and Guide*. Available on <http://www.ncpublicschools.org/charactereducation/handbook/pdf/content.pdf>.